

דין ודברים

אוניברסיטת חיפה • הפקולטה למשפטים

דין ודברים

כתב עת משפטי בין תחומי

כרך יא • חוברת 2
סיון תשע"ח • יוני 2018

עורך ראשי
פרופ' רונן פרי

סגנית עורך
שירי ברשצקי ורנר

חברות וחברי המערכת

גיא אלון, אביחי אסולין, נטע ברנר, מוראד ח'ליליה, דניאל טל, חן תהל כהן, ליאור כהן,
אורטל מזלי, ענבל ניסנבאום, אדם קרפל, שחר שוסב, גל שטיין

עריכה לשונית
יהודית ידלין

כתבי יד יש להגיש בהתאם להנחיות המפורטות באתר מערכת "דין ודברים" בכתובת
http://weblaw.haifa.ac.il/he/Journals/din_udvarim/Pages/upload.aspx
המערכת אינה מתחייבת להחזיר כתבי יד לשולחיהם.

ניתן לרכוש חוברות ולהירשם כמנויים במשרד המערכת:
כתובת: "דין ודברים", הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת חיפה,
הר הכרמל, חיפה 31905
דואר אלקטרוני: dinrev@research.haifa.ac.il
כתובת אתר אינטרנט: <http://din-udvarim.haifa.ac.il>
טלפון: 04-8249537
פקס: 04-8249247

רכישת מנויים וחוברות חדשות בנבו הוצאה לאור בע"מ
ת"ד 43 צפיריים 9983000
טל' 02-9992099 ; פקס' 02-9992088
nevo@nevo.co.il

© הפקולטה למשפטים של אוניברסיטת חיפה
חיפה תשע"ח
ISSN 0792-8521

הפקה: טלי פלד
דפוס: נבו הוצאה לאור
נדפס בישראל

תוכן העניינים

335	דבר העורך
339	על המחברים והמחברות
	מאמרים
	שמואל בכר
341	עשיית אושר וגם במשפט: לקראת גישה הוליסטית לדיני הצרכנות
	חמדה גור-אריה
403	עבריינות הצווארון הלבן: בין משמעות קרימינולוגית למשמעות שיפוטית
	לימור זר-גוטמן, אייל כתבן ובוועז שנור
457	על הפרטי והמקצועי אצל עורכי דין ועל הכבוד שביניהם
	יואב מזא"ה
501	מזונות ילדים – בין מיתוס למציאות: הדין הדתי, הפסיקה ומה שביניהם
	שירלי נוה
571	הפרדוקס שבהסדרת שדלנות בחקיקה

קוראות וקוראים יקרים,

אנו שמחים להעמיד לעיונכם/ן את חוברת יא(2) של **דין ודברים**, כתב העת הכללי של הפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה. סמיכות הזמנים בין הופעתה של חוברת זו לקודמתה נובעת משחרורו של צוואר בקבוק שנוצר אצל המוציא לאור בשנה החולפת, ואנו מקווים כי בעקבות זאת תתפרסמה בתוך זמן לא רב שלוש חוברות נוספות אשר התמלאו זה מכבר. מדי שנה מוגשים לכתב העת עשרות כתבי יד, פרי עטיהן של חוקרות מובילות של המשפט ושל תחומי דעת אחרים המשיקים למשפט, ואלה עוברים תהליך שיפוט דו־שלבי, פנימי וחיצוני. המאמרים שמתקבלים לפרסום מאוגדים בחוברות כלליות כזו שלפניכם/ן. נוסף על כך יוזם כתב העת, מעת לעת, חוברות סימפוזיון המבוססות על כנסים הנערכים בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת חיפה או מתמקדות בנושאים המצויים בתחומי המומחיות והעניין של העורכים. בימים אלה שוקדת המערכת על שתי חוברות כאלה: האחת בנושא מדיניות מס ומימון ציבורי, מבוססת בעיקרה על כנס שנערך ביוני 2017 לרגל פרישתו של חברנו פרופ' יוסף אדרעי; השנייה בנושא סייבר, משפט ומדיניות, מבוססת על מאמרים שהוצגו בכנס שנערך באוניברסיטת חיפה במאי 2018, ונבחרו על ידי ועדת מומחים על בסיס תחרותי מבין כתבי יד שהוגשו בעקבות קול קורא. שני האירועים נהנו מחסות נדיבה של משרד אטיאס, גראור, וישניצקי, ענבר, חכים ושות', הפועל מתוך הכרה עמוקה בחשיבות הקשר בין האקדמיה לפרקטיקה בכלל ובין הפקולטה למשפטים בחיפה לבין משרדי עורכי הדין הבולטים בחיפה בפרט.

*

בחוברת זו חמישה מאמרים. במאמר הפותח, "עשיית אושר וגם במשפט: לקראת גישה הוליסטית לדיני הצרכנות", טוען **שמואל בכר** כי יש לשלב בדיני הצרכנות פרספקטיבה הוליסטית המתחשבת ברווחתו הסובייקטיבית של הצרכן, ובכלל זה אושרו ושביעות רצונו הכללית, בריאותו הפיזית והנפשית ותוחלת חייו, איכות חייו ומימוש הערכים והאמונות שבבסיס האוטונומיה שלו. המאמר קורא להרחיב את מגוון השיקולים המתחרים בעיצוב הנורמות הצרכניות-משפטיות. מיקום דיני הצרכנות במסגרת תרבותית-חברתית-כלכלית רחבה יותר חושף את החולשות ואת הפגמים בגישה המשפטית הקיימת, מלמד אילו הגנות קיימות יש לבצר ולאכוף במרץ רב, ומצביע על הגנות חשובות נוספות שעשויות לתרום לרווחת הצרכן ולאשוירו.

חמדה גור־אריה בוחנת במאמרה "עבריינות הצווארון הלבן: בין משמעות קרימינולוגית למשמעות שיפוטית" את הפער במשמעות המושג "עבריינות צווארון לבן" בין המחקר הקרימינולוגי לפרקטיקה השיפוטית. המאמר טוען כי מרכיב חשוב של

ההבנה הקרימינולוגית, קרי הביקורת על אתוס התחרות בחברה הליברלית-קפיטליסטית המצמיח עבריינים שצווארונם לבן, נעדר מפסיקת בתי המשפט. הפסיקה משתמשת במושג ביקורתי בנטרלה את הביקורת החברתית הגלומה בו. המאמר מסביר כי הדבר קשור לתפיסה השיפוטית הליברלית, המחויבת להתמקדות במעשה העבירה בהתעלם מאפיוניו החברתיים של מבצעה. אף שהשימוש במושג "צווארון לבן" חורג מן הקו השיפוטי הליברלי, בתי המשפט שבים אל העקרונות הליברליים ומנתקים את עברייני הצווארון הלבן משיוכיו החברתיים ובכך עוקפים את המשמעות הקרימינולוגית.

במאמרם "על הפרטי והמקצועי אצל עורכי דין ועל הכבוד שביניהם" עוסקים לימור זר-גוטמן, אייל כתבן ובוועז שנוור בקשר שבין שני עקרונות יסוד בהסדרת פעילותם של עורכי דין: כבוד המקצוע וההפרדה בין הספרה הפרטית לספרה המקצועית. תחילה מציג המאמר שלושה מובנים למונח "כבוד המקצוע" בהקשר של עריכת דין: כבוד טקסי, שממנו נהנים המשתייכים לקבוצה אליטיסטית מבודלת שהציבור אינו מכיר היטב; יראת כבוד, שממנה נהנים אלה שהגיעו להישגים מיוחדים הודות ליכולת ומאמץ; כבוד מוסרי, שממנו נהנים אלה שהתנהגותם מתיישבת עם תקנת הציבור. המאמר טוען שכבוד המקצוע מבוסס על הצטברות שלוש המובנים ללא היררכיה ביניהם, וכך כאשר כבוד המקצוע נחלש על פי אחד המובנים יש לחזקו במובן אחר. לאחר מכן סוקר המאמר את הזירות שבהן נשמרה ההפרדה בין הפרטי למקצועי ואת אלה שקיים בהן עירוב בין שתי הספרות ומסביר איזה מובן של הכבוד המקצועי אפשר את ההפרדה או העירוב בכל אחת מהזירות. המאמר מציג שבזירות שבהן קיים עירוב, וניתן להעמיד עורך דין לדין משמעתי בגין מעשים שנעשו בספרה הפרטית, ייעשה הדבר על בסיס פגיעה בתקנת הציבור (כלומר פגיעה בכבוד המקצוע במובנו השלישי), והתנהגות בספרה הפרטית תהיה אפוא עבירת משמעת רק אם היא פוגעת בערכים חברתיים בסיסיים של החברה הישראלית.

יואב מזא"ה מציג במאמרו "מזונות ילדים – בין מיתוס למציאות: הדין הדתי, הפסיקה ומה שביניהם" לשנות את אופן ההערכה של מזונות ילדים לאחר הגירושין. החוק בישראל מורה כי מזונות ילדים נקבעים לפי הדין הדתי. במשך שנים רבות קבעה הפסיקה שקיום צורכיהם ההכרחיים של הילדים הוא חיוב מוחלט של האב ללא קשר ליכולתו הכלכלית. לכן חויבו אבות לשלם מזונות בסך יותר מ-1,400 שקלים לילד (לא כולל מדור, חינוך ותוספות אחרות) גם כאשר לאב לא הייתה יכולת לעמוד בתשלומים אלה, גם כאשר האם השתכרה יותר מהאב, וגם כאשר הילדים שהו חלק ניכר מהזמן בבית האב. המאמר טוען כי פרשנות זו לדין הדתי אינה נכונה, כי חיוב המזונות בדין הדתי כפוף ליכולת הכלכלית של האב, וכי על פי דעות רבות בהלכה חיוב מזונות ילד לאחר גיל שש מוטל שווה בשווה על שני ההורים. המאמר מוסיף כי פסקי דין של בית המשפט העליון תומכים בפרשנות זו. סיכומו של דבר, המאמר מנסה להראות כי הפרקטיקה של הערכאות הדיוניות אינה מתיישבת עם הדין הדתי ועם פסיקת בית

המשפט העליון וגורמת לפגיעה בשוויון, בזכות לקיום אנושי בכבוד, בזכות לחיי משפחה ולמימוש ההורות ובחופש העיסוק.

את החוברת חותם מאמרה של **שירלי נוה**, "הפרדוקס שבהסדרת שדלנות בחקיקה". המאמר מצביע על פרדוקס-לכאורה בהסדרת שדלנות בחקיקה ומציע לו כמה הסברים. על פי גישת הבחירה הציבורית, שדלנים הפועלים בשם קבוצות אינטרס הם גורם דומיננטי ובעל השפעה מכרעת על קידומם או אי-קידומם של חוקים. למרות זאת מתרחבת החקיקה המסדירה את תחום השדלנות, אשר מטילה חובות וכופה עלויות על השדלנים עצמם. השאלה היא כיצד ניתן להסביר את התרחבות החקיקה המסדירה את תחום השדלנות ומטילה חובות ועלויות על שדלנים, אם שדלנים וקבוצות האינטרס שבשמן הם פועלים אכן שולטים בתהליך החקיקה. הסדרת השדלנות אף אינה מתיישבת עם האינטרסים של המחוקקים עצמם, משום שהיא מגבילה את חירותם לנהל משא ומתן ומצמצמת את הרווח שהם יכולים להפיק מ"מכירת" חקיקה לקבוצות אינטרס. תשובה אפשרית אחת לקושיה זו היא שהנחות היסוד של גישת הבחירה הציבורית, דהיינו ששוק החקיקה נשלט על ידי קבוצות אינטרס, ושפוליטיקאים מנסים לקדם את האינטרס האישי שלהם, שגויות. תשובה חלופית, שאותה מפתח המאמר, היא שחקיקה המגבילה פעילות שדלנים מקדמת אינטרסים של שדלנים ושל מחוקקים.

*

בטרם הוקרה לעושים במלאכה – פירעון חוב ישן לחברי ועמיתי ד"ר יהודה אדר. עבודת המערכת על כתב יד מרגע הגשתו לכתב העת ועד למועד פרסומו (אם התקבל לפרסום, לעיתים לאחר כמה סבבים של הערות ותיקונים) היא עבודה מורכבת, ממושכת ותובענית מאוד. בדרך כלל אין התהליך נשלם בשנה אקדמית, שהיא תקופת הכהונה של מערכת אחת. על כן מאמר שהתקבל במערכת מסוימת יעבור חלק מהליך השיפוט והעריכה בתקופת הכהונה של מערכת אחרת, ואף שעורך ראשי יכול לשאת בעול למשך יותר משנה, הריהו נדרש כעניין שבשגרה להשלים את הטיפול במאמרים שנתקבלו בתקופת קודמו ולהעביר מאמרים שהוא החל בטיפול בהם לבא אחריו. העברה מסודרת ויעילה של השרביט היא המפתח לפעילות מוצלחת של כתב העת בטווח הארוך, ומן ההכרח לתת לה ביטוי הולם בדבר העורך. מן החוברת הקודמת נשמטה, מחמת שגגה מצערת שמקורה בטיפול בחמש חוברות בד בבד, הערכתנו והוקרתנו לחברי המערכת בדימוס, ובראשם ד"ר אדר, אשר כיהן כעורך הראשי של דין ודברים בשנות הלימודים תשע"ה-תשע"ו ותרם תרומה חשובה לקידומו של כתב העת ולגיוס תוכן שחלקו התפרסם רק לאחר תום כהונתו.

אני מבקש להודות מקרב לב לסגנית העורך גב' שירי ברשצקי ורנר, אשר המשיכה לשאת בנטל אדמיניסטרטיבי כבד במסירות, ביעילות ובנועם ושימשה חוליית קישור חיונית בין כלל הגורמים המעורבים בהפקת חוברת זו. אני מודה לחברות וחברי מערכת

דין ודברים, הנמנים עם התלמידים הטובים ביותר של הפקולטה, אשר ליוו כל מאמר בקפדנות ובכישרון מרגע הגשתו הראשונה לכתב העת ועד להעברת גרסתו הסופית למוציא לאור, ותרמו תרומה מהותית להשבחת המאמרים ולהכנתם לפרסום. תודתי נתונה גם לקוראות ולקוראים האנונימיים של המאמרים, שבלעדיהם היינו מתקשים להעריך את מידת החדשנות והדיוק של כתבי היד, להוצאת נבו, ובמיוחד לגב' טלי פלד ולעורכת הלשונית הגב' יהודית ידלין, וכמובן לכותבות ולכותבים שבחרו לפרסם בדין ודברים.

קריאה מהנה ומעניינת,

רונן פרי